

*Kauno vokiečiai
miesto taryboje
1918–1934 metais*

Vokiečiai Kauno mieste gyveno nuo viduramžių. Miesto savivaldoje jie užėmė stiprias pozicijas, buvo renkami į burmistrų, tarėjų, suolininkų postus. Apie vokiečių dalyvavimą miesto gyvenime ir valdyme nemažai rašyta. Tačiau apie vokiečius XX amžiaus Kaune, ypač miesto savivaldybėje, ko gero žinoma kur kas mažiau.

Vokiečių dalyvavimas Kauno miesto savivaldoje XX a. 2–4 dešimt. atskirai nenagrinėtas, istoriografijoje vokiečiai minimi tik pateikiant bendrą informaciją apie savivaldybės rinkimus. Dažniausiai apsiribota išrinktųjų atstovų skaičiaus ar pavardžių pateikimu. Kartais ir ši informacija pateikta klaidingai. Antai Jonas Aničas, vardindamas miesto valdybos sudėtį, vokiečių atstovą pavadino iškreipta pavarde: vokiečių atstovas Paulas Medemas (Paul Medem) tapo „suliutvintu“ – Medėnu¹. Vėliau klaidą kartojo ir kiti istorikai².

Šiame straipsnyje siekiama apžvelgti, kaip vokiečių tautinė mažuma dalyvavo Kauno miesto tarybos rinkimuose ir savivaldybės veikloje. Panagrinėsime, kaip kito vokiečių atstovų skaičius miesto taryboje, kokie žmonės atstovavo vokiečių bendruomenei, kaip aktyviai jie dalyvavo miesto tarybos veikloje, kokie vokiečių santykiai su kitų tautybių atstovais.

Atsakyti į šiuos klausimus padėjo Kauno apskrities archyve saugomi dokumentai: savivaldybės rinkimų protokolai, kandidatų sąrašai, miesto tarybos ir valdybos posėdžių protokolai, sukaupti Kauno miesto savivaldybės fonde (f. 219), taip pat Lietuvos centrinio valstybės archyvo Savivaldybių departamento fondo (f. 379) dokumentai. Naudojomės periodine to meto spauda, kurio-

¹ J. Aničas, *Jonas Vileišis*, Vilnius, 1995, p. 337.

² J. Sireika, *Lietuvos savivaldybės ir savivaldybininkai 1918–1931*, Šiauliai, 1998, p. 22.

je daug dėmesio buvo skiriama Laikiniosios sostinės savivaldybės rinkimams. Ypač vertingas šiai apžvalgai vokiečių tautinės mažumos Kaune leistas savaitraštis *Deutsche Nachrichten für Litauen*.

Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu Kauno miesto taryba rinkta 6 kartus: 1918, 1920, 1921, 1924, 1931 ir 1934 metais. Paskutiniuose rinkimuose vokiečiai nebedalyvavo. Taigi chronologinės straipsnio ribos – 1918–1934 metai, kai vokiečiams pavykdavo išsikvoti mandatų miesto taryboje.

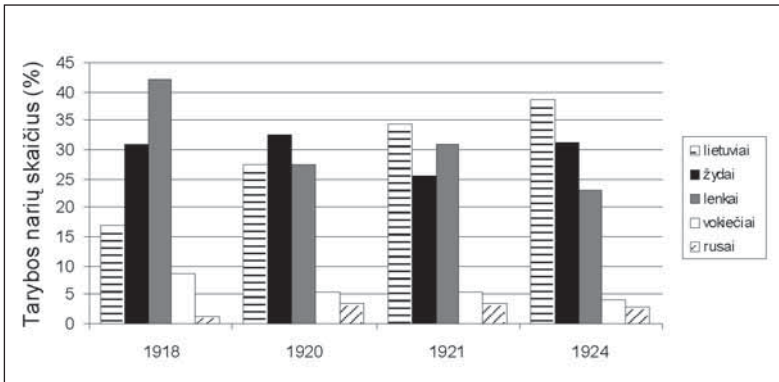
Vokiečių dalyvavimas savivaldybės rinkimų kampanijose

Pirmieji rinkimai į Kauno miesto tarybą įvyko 1918 m. gruodžio 18–19 d. mieste dar tebesant okupacinei vokiečių kariuomenei. Politinė situacija buvo sudėtinga, aktyviai veikė bolševikai, raginę rinkti darbininkų atstovų tarybą ir boikotuoti „buržuazinės“ tarybos rinkimus. Rinkimams į miesto tarybą organizuoti susidarė komitetas iš visų Kaune gyvenančių tautybių atstovų: po 20 nuo lietuvių, lenkų, žydų, po 5 nuo rusų ir vokiečių. Centrinėje rinkimų komisijoje dirbo 11 kauniečių. Vokiečiams atstovavo Paulas Medemas. Rinkimuose dalyvavo 12 sąrašų, vokiečiai pateikė vieną kandidatų sąrašą. Dėl balsų likučių teko blokuotis su rusų sąrašu. Pirmojoje miesto taryboje, į kurią buvo išrinktas 71 atstovas, vokiečius atstovavo net 6 jų tautiečiai: P. Medemas, Otto Pluskatas, Richardas Tilmansas, Edvinas Heinas, Woldemaras Lorenzas ir Johanas Lange³.

Kitose rinkimų kampanijose įvairių partijų, politinių organizacijų sąrašų daugėjo. 1920 metais rinkimuose dalyvavo 16 sąrašų, 1921 m. – 17, 1924 m. – 26. Suaktyvėjo lietuvių visuomenė, kaskart pateikdavusi vis daugiau sąrašų (1924 m. – 13). Vokiečiai rinkimuose dalyvaudavo vienu sąrašu, tačiau dėl balsų likučių blokuodavosi su rusų sąrašais (išskyrus 1924 m.). Pagrindiniu kriterijumi sudarinėjant sąrašus ir toliau išliko tautybė, tačiau atsirado ir profesiniu susiskirstymu pagrįstų sąrašų. Tačiau nepaisant politinių pažiūrų ar profesijos, išrinktieji kandidatai miesto taryboje vis viena jungdavosi į tautines frakcijas: lietuvių, žydų, lenkų, vokiečių ir rusų. Tik socialdemokratai bei darbininkai (komunistai) dažnai laikėsi atskiroje frakcijoje.

Taigi miesto tarybos tautinė sudėtis (procentais) pagal 1918–1924 m. rinkimų duomenis tokia: lietuviai 1918 m. rinkimuose laimėjo 17%, 1920 m. – 27,3%, 1921 m. – 34,5%, 1924 m. – 38,6%; lenkai 1918 m. – 42,3%, 1920 m. – 27,3%, 1921 m. – 30,9%, 1924 m. – 22,9%; žydai 1918 m. – 31,9%,

³ Sąrašas Nr. 7 „Der vereinigten Deutschen Demokraten“, *Kauno apskrities archyvas* (toliau – *KAA*), f. 219, ap. 1, b.1, l. 7.

1 pav. Kauno miesto tarybos tautinė sudėtis 1918–1924 m.⁴

1920 m. – 32,7%, 1921 m. – 25,5%, 1924 m. – 31,4%; rusai 1918 m. 1,4%, 1920 ir 1921 m. – 3,6%, 1924 m. – 2,9%; vokiečiai 1918 m. – 8,5%, 1920 ir 1921 m. – 5,5%, 1924 m. – 4,3% (žr. diagramą Nr. 1). Lietuviams priskirti ir darbininkų bei socialdemokratų atstovai, nepriklausę lietuvių frakcijai. Miesto tarybos sudėtis pateikiama procentais, nes bendras tarybos narių skaičius kito: 1918 m. buvo renkama 71 nario taryba, 1920 ir 1921 m. – 55, 1924 m. – 70.

Tik 1931 metais tautininkų vyriausybei pakeitus savivaldybių įstatymą, lietuviai jau sudarė daugumą Kauno miesto taryboje. Minėtame įstatyme skelbta, jog Kaunui kaip sostinei 1/3 narių (t. y. 12) turėjo skirti Vyriausybė, be to, savivaldybių tarybų nariai turi raštu ir žodžiu mokėti lietuvių kalbą. Nustačius turto cenzą ir pakeitus amžiaus ribą, savivaldybių rinkimuose galėjo dalyvauti labai nedaug rinkėjų. Pavyzdžiui, 1924 m. rinkimuose dalyvavo 46 000 kauniečių, 1931 m. tokią teisę turėjo tik 27 000⁵. Pagrindinės opozicinės partijos griežtai kritikavo naują įstatymą ir nutarė rinkimus boikotuoti. Tikėtasi, kad tokiu pavyzdžiu paseks ir tautinės mažumos, tačiau jos, nors ir pasisakė prieš įstatymo nuostatą, rinkimuose dalyvavo. Vokiečių lyderis Rudolfas Kinderis piktinosi savivaldos teisių suvaržymu, tačiau pareiškė, kad vokiečiai jokių būdu negali atsisakyti teisės ginti savo interesų ir todėl rinkimų neboikotuos⁶. Ne vi-

⁴ Diagrama sudaryta pagal: Rinkimų į Kauno miesto tarybą rezultatai 1918 XII 20. *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 1, l. 331; 1920 07 22–23 rinkimų į Kauno miesto tarybą rezultatai. *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 78, l. 189; Dėl rinkimų į Kauno miesto savivaldybę, *Laisvė*, 1921 m. birželio 29; Kauno miesto tarybos rinkimų rezultatai 1924 09 23. *KAA*, f.219, ap. 1, b. 357, l. 190. Taip pat: A. Morkūnaitė, Rinkimų kampanijos į Kauno miesto savivaldybę (1918–1934), *Kauno istorijos metraštis*, T. 2, Kaunas, 2000, p. 119. Straipsnyje neteisingai nurodytas vokiečių atstovų procentas (1920 m.).

⁵ A. Morkūnaitė, Rinkimų kampanijos į Kauno miesto savivaldybę (1918–1934), *Kauno istorijos metraštis*, p. 117.

⁶ Mniejszość niemiecka a wybory. Rozmowa z przedstawicielem mniejszości niemieckiej p. Kinderem, *Dzień kowieński*, 1931 05 20.

sos tautinės grupės galėjo tikėtis, kad bus išrinktas nors vienas jų atstovas (naujasis įstatymas sumažino renkamų tarybos narių skaičių iki 24). Todėl pirmą kartą per savivaldybių rinkimus lenkai, rusai ir vokiečiai sudarė bendrą sąrašą (tai jau buvo daryta ir rinkimų į seimą metu). Rinkėjams tautinių mažumų lyderiai aiškino, kad ir šiaip miesto taryboje jie sudarydavę bendrą bloką.

Vokiečių, rusų ir lenkų tautinės mažumos pasirašė susitarimą nekelti savo kandidatų jokiuose kituose sąrašuose. Vis dėlto atsirado vienas mišrus sąrašas, atstovaujantis namų savininkus, kuriame buvo žydų (dauguma), lietuvių, rusų ir vienas vokiečių. Vokiečių spauda tuoj pastebėjo, kad šis sąrašas gali atitraukti dalį vokiečių namų savininkų balsų ir ragino visus vokiečius balsuoti tik už tautinių mažumų sąrašą, kuriame taip pat yra namų savininkų⁷. Kitas sąrašas, galėjęs atitraukti vokiečių, gausiai gyvenusių Šančiuose, balsus – Šančių namų savininkų draugijos ir kitų Šančių gyventojų sąrašas Nr. 10. Šiame sąrašė antroju įrašytas Otto Pluskatas. Jis dar 1918 m. išrinktas į miesto tarybą nuo vokiečių, o kituose rinkimuose taip pat dalyvaudavo vokiečių sąrašuose kaip kandidatas arba rėmėjas. Ko gero iš to, kad O. Pluskatas nebekėlė savo kandidatūros bendrame tautinių mažumų sąrašė, galima spręsti apie atsiradusius prieštaravimus vokiečių bendruomenėje. Juk minėtas Šančių sąrašas blokavosi su lietuviškais sąrašais. Kita vertus, 1931 m. rinkimų tvarka buvo pasikeitusi – įvesta kortelių sistema, t. y. rinkėjas galėjo rinktis ir „paduoti“ korteles už skirtingų sąrašų kandidatų⁸.

Naujai rinkimų sistemai išaiškinti buvo skiriamas ypatingas dėmesys. Lietuvos vokiečių partijos lyderis R. Kinderis net paskelbė savo telefoną spaudoje, kad bet kuriuo metu galėtų suteikti informaciją apie rinkimų tvarką⁹. Apie tai buvo aiškinama ir vokiečių bendruomenės susirinkimuose: šią tvarką R. Kinderis įvardijo kaip „gana komplikuotą“. Priešrinkiminiuose susirinkimuose buvo diskutuojama ir apie bendrus vokiečių reikalus, atsakinėjama į susirinkusiųjų klausimus. Susirinkimai tradiciškai vykdavo Vokiečių gimnazijos patalpose, taip pat vokiečių mokykloje (Šančiuose)¹⁰.

1931 m. prognozuodama rinkimų rezultatus Vokiečių partija tikėjosi vieno mandato, tačiau turėjo vilties gauti ir 2 vietas tuo atveju, jei balsuoti ateitų „kiekvienas vokiečių, turintis rinkimų teisę“¹¹. Išrinktas buvo tik vienas vokiečių – banko direktorius Augustas Rogallis, tačiau jis užleido vietą 18 balsų mažiau gavusiam ilgamečiui tarybos nariui Kinderiui¹².

⁷ Deutsche wählt nur Kandidaten der Liste 17, *Deutsche Nachrichten für Litauen*, 1931 06 14.

⁸ Kauno miesto tarybos rinkimai 1934 m., *KAA*, f. 100, ap. 1, b. 102, l. 4.

⁹ Zentarlausschuss der Partei der Deutschen Litauens, Wahlaussichten, *Deutsche Nachrichten für Litauen*, 1931 05 24.

¹⁰ Deutsche Wahlversammlungen, *Deutsche Nachrichten für Litauen*, 1931 06 14.

¹¹ Zentarlausschuss der Partei der Deutschen Litauens, Wahlaussichten, *Deutsche Nachrichten für Litauen*, 1931 05 24.

¹² Kauno miesto tarybon išrinkti, *Lietuvos aidas*, 1931 m. birželio 20. Nr. 136.

1934 m. vokiečiai rinkimuose jau nebedalyvavo. Neaišku – kodėl. Vokiečių spauda rašė: „Dėl įvairių priežasčių“¹³. Viena iš priežasčių galėjo būti ta, kad pagal Savivaldybių įstatymo pataisą norint užregistruoti kandidatų sąrašą už jį turėjo pasirašyti 300 rinkėjų (tuose miestuose, kur gyveno daugiau nei 80 tūkst. gyventojų)¹⁴.

Kaip matyti, tik 1931 m. rinkimuose vokiečiai 6 savo kandidatus iškėlė bendrame sąrašė. Visuose ankstesniuose rinkimuose dalyvaudavo po vieną vokiečių sąrašą, nors ir skirtingais pavadinimais (žr. lentelę Nr. 1). Charakteringa, kad 1918 m. ir 1920 m. sąrašų pavadinimai rašyti tik vokiečių kalba, kandidatų vardai ir pavardės, gyvenamoji vieta taip pat būdavo pateikiami vokiškai, tuo tarpu vėlesniais metais kandidatų pavardės sulietuvinamos, kai kurie iš kandidatų patys ėmė pasirašinėti lietuviškai. Labai skyrėsi ir iškeltų kandidatų skaičius. 1918 m. už kandidatų sąrašą turėdavo pasirašyti 36 rėmėjai¹⁵, pagal 1921 m. Savivaldybių rinkimų įstatymą sąrašui užteko 20 rėmėjų. Daugiausia vokiečių kandidatų iškelta 1918 m. (galbūt tai susiję su vokiečių kariuomenės buvimu Kaune?). 1921 m. rinkimuose iškelta 20 kandidatų. Šie metai gali būti siejami su stiprėjančia Lietuvos vokiečių partijos veikla – būtent tais metais ji aktyviai kėlė vokiečių autonomijos Lietuvoje klausimą¹⁶.

Vokiečių sąrašuose balotiravosi įvairaus amžiaus, išsilavinimo, specialybių, socialinės padėties kandidatai. Išlikę duomenys tik apie 1921 m., 1924 m.

1 lentelė. Kauno vokiečių dalyvavimas miesto tarybos rinkimuose 1918–1931 m.¹⁷

Metai	Sąrašo pavadinimas	Sąrašo kandidatų skaičius	Išrinktų į tarybą vokiečių skaičius	Bendras tarybos narių skaičius
1918	Jungtinis vokiečių demokratų sąrašas	21	6	71
1920	Lietuvos vokiečių partijos sąrašas	9	3	55
1921	Vokiečių partijos sąrašas	20	3	55
1924	Lietuvos vokiečių	13	3	70
1931	Suvienytas lenkų, vokiečių ir rusų mažumų sąrašas	6 (vokiečiai)	1	24+12*

* 12 tarybos narių skyrė Vyriausybė.

¹³ Geringe Beteiligung an den Stadtverwaltungswahlen, *Deutsche Nachrichten für Litauen*, 1934 11 17.

¹⁴ Vietos savivaldybės įstatymo pakeitimas, 1934 spalio 1 d. *Lietuvos Valstybės teisės aktai (1918. II.16 – 1940. VI.15)*. Vilnius, 1996, p. 339.

¹⁵ Laikinosios rinkimų į miesto tarybą taisyklės, *Lietuvos centrinis valstybės archyvas* (toliau – LCVA), f. 379. ap.2, b. 16, l. 15.

¹⁶ S. Kaubrys, *National minorities in Lithuania*. An outline, Vilnius, 2002, p. 74.

¹⁷ Lentelė sudaryta, remiantis Kauno miesto tarybos rinkimų kandidatų sąrašais. 1918 m. vokiečių sąrašas, *KAA*, f.219, ap. 1, b. 1, l. 7; 1920 m. Lietuvos vokiečių partijos sąrašo kandidatai, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 78, l. 222–223; 1921 m. Vokiečių partijos kandidatų sąrašas, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 127, l. 269; 1924 m. kandidatų sąrašai, *KAA*, f.219, ap. 1, b. 372, l. 53; 1931 m. kandidatų sąrašai, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 749, l. 9.

ir 1931 m. kandidatų profesijas. Antai 1921 m. į miesto tarybą balotiravosi 20 vokiečių atstovų: mokytojas, inžinierius, pirklys, raštvedys, ūkininkas, mechanikas, 4 šaltkalviai ir 10 valdininkų. 1924 m. vėlgi pusę sąrašo užėmė valdininkai (7 iš trylikos), likusieji – 4 šaltkalviai, mokytojas, inžinierius, mechanikas (pastarieji tie patys asmenys kaip ir 1921 m. rinkimuose).

Iš viso Kauno savivaldybės rinkimuose yra balotiravęsi 44 vokiečiai¹⁸ (žr. priedą). Kai kurių pavardės sąrašuose figūruoja keletą kartų: mechanikas L. Döringas kandidatavo visuose 5 rinkimuose. Ir jei 1918 m. sąrašė jis buvo įrašytas 20-uju, tai 1921 ir 1924 metais – trečiuoju (būtent tais metais ir išrinktas). Po tris kartus balotiravosi R. Kinderis, Karlas Gilde, Julius Grübneris, Franzas Krukas. Vienuolika kandidatų bandė sėkmę rinkimuose po 2 kartus.

Pastebimas kartų tęstinumas: 2 kartus į pirmąją bei antrąją miesto tarybą balotiravosi ir buvo išrinktas gydytojas (baigęs Karo medicinos akademiją) Johanas Lange, į trečiąją ir ketvirtąją jau balotiravosi jo sūnus inžinierius Arturas Lange. Ko gero giminytės ryšiais buvo susiję Oskaras von Büchleris (1918 m. rinkimai), Siegfriedas von Büchleris (1920 m.), taip pat ir Franzas Krukas (1918, 1920 1921 m.) bei Wilhelmas Krukas (1921, 1924 m.), Albert Mauruschaitis bei Ludwigas Mauruschaitis, Franzas Hessas bei Ferdinandas Hessas. Pirmojoje miesto taryboje vokiečiams atstovavę Richardas Tilmansas ir Paulas Medemas taip pat buvo susigiminiavę, pasak žinutės laikraštyje, – „Medemas yra čionykščio turtuolio Tilmanso žentas ir bendraturtis. Prireikus mūsų vyriausybė norėjo rekvizuoti karo reikalams jo fabriką, Medemas užprotestavo ir pasisakė kreipsiās pas vokiečius užtarimo. Užtat vyriausybė jį kaipo einantį prieš Lietuvos valstybės reikalus suareštavo ir išsiuntė iš Kauno apskrities“¹⁹. Vėliau nei Tilmanso, nei Medemo pavardės kandidatų į miesto tarybą sąrašuose nebeaptinkamos.

Ilgiausiai miesto tarybos veikloje (net 3 kadencijas – 1921–1924 m., 1924–1931 m., 1931–1934 m.) dalyvavo valdininkas R. Kinderis. Jis buvo energingas vokiečių visuomenės veikėjas, Vokiečių partijos Lietuvoje aktyvistas, I ir II Seimo narys. 1920 m. Kauno miesto tarybos rinkimuose R. Kinderio parašą matome tarp vokiečių sąrašo rėmėjų, o 1921 m. jis įrašytas pirmuoju numeriu Vokiečių partijos sąrašė²⁰. Tuo metu valdininkui Kinderiui buvo 39 metai. Po du kartus (1921 ir 1924 m.) į miesto tarybą buvo išrinkti valdininkas F. Krukas ir mechanikas L. Döringas taip pat priklausė Vokiečių partijai.

Visuose rinkimuose vokiečių sąrašai daugiausia balsų (maždaug pusę) gaudavo Šančių rinkimų apylinkėje, kur vokiečių gyveno gausiausiai. Pavyz-

¹⁸ 1918 m. vokiečių sąrašas, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 1, l. 7; 1920 m. Lietuvos vokiečių partijos sąrašo kandidatai, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 78, l. 222–223; 1921 m. Vokiečių partijos kandidatų sąrašas, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 127, l. 269; 1924 m. kandidatų sąrašai, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 372, l. 53; 1931 m. kandidatų sąrašai, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 749, l. 9.

¹⁹ Miesto valdybos narys areštuotas, *Lietuva*, 1919 m. birželio 28 d.

²⁰ 1921 m. Vokiečių partijos kandidatų sąrašas, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 127, l. 269.

džiui, 1924 m. už vokiečių sąrašą Kaune balsavo 1142 rinkėjai, iš jų net 647 Šančiuose (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. 1924 m. savivaldybės rinkimai – rinkėjų aktyvumas apylinkėse²¹

APYLINKĖ	Už vokiečių sąrašą balsavo	Iš viso balsavo
I. Senamiesčio	41	7312
II. Naujamiesčio	136	5817
III. Karmelitų	226	2605
IV. Žaliakalnio	39	5581
V. Šančių	647	4996
VI. Aleksoto	48	1666
VII. Vilijampolės	5	2577
Visose apylinkėse:	1142	30554

1918 m. Šančių apylinkėje už vokiečių sąrašą balsavo 604 rinkėjai. Šančių kaip priemiesčio prijungimas prie Kauno vokiečių tautinei mažumai buvo labai svarbus. Kaip apskaičiavo rinkimų komisija, jei 1918 m. rinkimai būtų įvykę neprijungus priemiesčių, vokiečiams taryboje būtų tekę net trimis vietomis mažiau²². Net ir rinkimų apylinkės komisijos pirmininkas Šančiuose tradiciškai būdavo vokiečiai, pavyzdžiui, 1924 m. komisijai vadovavo K. Gilde²³.

1924 m. į Kauno apygardos rinkimų komisiją, kuri organizavo viso miesto rinkimus, savivaldybės taryba išrinko 7 narius. Pirmininku tapo tuometinis burmistras J. Vileišis, vokiečiams atstovavo V. Krukas. Septyniose apylinkių komisijose darbavosi po 3 žmones. Be jau minėtų asmenų Šančių rinkimų komisijoje, vokiečiai savo atstovus turėjo Aleksoto (A. Maurušaitis) ir Naujamiesčio (L. Döringas) rinkimų komisijose²⁴.

Galima teigti, kad vokiečiai Kaune turėjo pastovų elektoratą, matyt, tvirtą bendruomenę, nes balsavusiųjų už vokiškus sąrašus skaičius gana panašus visais metais: 1918 m. – 1160, 1920 m. – 478, 1921 m. – 923, 1924 m. – 1142. Kaip matyti, mažu balsavusiųjų aktyvumu išsiskyrė 1920 m. miesto tarybos rinkimai. Tačiau tais metais ir kitų tautybių rinkėjų aktyvumas buvo itin smulkęs. Visuomet šiek tiek didesnis aktyvumas stebimas Seimo rinkimuose, kur už vokiškus sąrašus Kaune balsavo: 1920 m. – 1315, 1922 m. – 1474, 1926 m. – 1291 rinkėjų.

Oficialiais savivaldybės duomenimis, 1924 m. Kaune įsikūrė 3303 vokiečių tautybės gyventojų, 1925 m. – 3342, 1926 m. – 3372, 1927 m. – 3407,

²¹ Lentelė sudaryta pagal 1924 m. savivaldybės rinkimuose balsavusiųjų apylinkėse duomenis, *KAA*, f. 219, ap. 1, b.357, l. 92–93.

²² A. Morkūnaitė-Lazauskienė. Pirmieji Kauno miesto tarybos rinkimai (1918 m.), *Kauno istorijos metraštis*, T. 3, Kaunas, 2002, p. 113.

²³ 1924 IX 18 rinkimų komisijų sudėtis, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 357, l. 28.

²⁴ Ten pat.

1928 m. – 3435, 1929 m. – 3448, 1930 m. – 3456, 1931 m. – 3455, 1932 m. – 3501, 1933 m. – 3528, ir tai sudarė apie 3,5% miesto gyventojų²⁵. Vokiečių lyderio R. Kinderio nuomone, oficiali statistika buvo netiksli. Pasak jo, 1931 m. Kaune gyveno 5000 vokiečių²⁶.

Vokiečių atstovų veikla miesto taryboje

Kas rūpėjo vokiečiams? Kaip aktyviai jie dalyvavo tarybos veikloje? Pirmiausia, kaip vokiečių frakcijos atstovai, jie kėlė vokiečių kalbos vartojimo klausimą. Ypač pirmaisiais Lietuvos Nepriklausomybės metais. Tautinių mažumų kalbos reikalais vokiečiai bendradarbiaudavo su rusų atstovu. 1919 m. vokiečių – rusų frakcijos vardu buvo atkreiptas dėmesys į Kauno karo komendanto įsakymą, kuriuo draudžiamos iškabos vokiečių ir rusų kalbomis, tuo pačiu pažeidžiamos šių mažumų teisės. Miesto taryba balsavo už frakcijos pateiktą rezoliuciją ir kreipėsi į Vyriausybę bei Krašto apsaugos ministeriją, prašydama grąžinti „iš vokiečių ir rusų tautų atimtas naudojimosi savo gimta kalba teises“²⁷.

Dar 1920 metų pradžioje miesto valdybos pranešimai, rinkimų informacija buvo skelbiama ir vokiečių kalba. Todėl 1921 m. gruodį pasirodęs Ministrų Kabineto nutarimas, jog vietinės karo ir civilinės valdžios įsakymai, greta valstybinės kalbos, skelbiami ir vietinėmis (lenkų, rusų, gudų) kalbomis, jei oficialiomis žiniomis jų gyvena per 20%, sukėlė vokiečių susirūpinimą. Pasi-piktinta, jog taip norima išstumti iš savivaldybės skelbimų vokiečių kalbą. Kauno miesto tarybos vokiečių frakcija įteikė paklausimą miesto valdybai, kodėl miesto valdybos skelbimuose nevartojama vokiečių kalba. Frakcijos atstovo R. Kinderio neįtikino burmistro J. Vileišio atsakymas dėl minėto Ministrų Kabineto nutarimo. Jis pareiškė „nemanąs populiarinti vokiečių kalbos, bet visuomet protestuosiąs, jei visi skelbimai bus rašomi visomis vietinėmis kalbomis, išskyrus vokiečių“²⁸.

1918–1924 m. kalbos problema miesto taryboje buvo bene aštriausia. Teko ginčytis, kuria kalba vesti posėdžius, rašyti protokolus, skelbimus ir pan. Tik išrinkus pirmąją pokarinę demokratinę Kauno miesto tarybą 1918 m. gruodį, iškilmingame atidarymo posėdyje, kuris vyko miesto teatre, dar buvo

²⁵ Kauno gyventojų skaičius tautybėmis, *KAA*, f. 100, ap. 1, b. 102, l. 8.

²⁶ Mniejszość niemiecka a wybory. Rozmowa z przedstawicielem mniejszości niemieckiej p. Kinderem. *Dzień kowieński*, 1931 05 20.

²⁷ 1919 VIII 28 Kauno miesto valdybos raštas Krašto apsaugos ministrui, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 36, l. 132.

²⁸ 1922 I 2 Kauno miesto tarybos posėdžio protokolas, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 119, l. 51.

kalbama visomis kalbomis: kiekvienos tautos atstovas, taigi ir vokiečiai P. Medemas, sveikinimo kalbą sakė savo gimtąja kalba, kuri buvo verčiama į rusų, kaip geriausiai suprantamą²⁹. Atrodo, kad ir pakvietimai į posėdžius tarybos nariams bent 1919 metais buvo rašomi gimtąja kalba³⁰. Miesto valdybos antspaude, tarp kitų kalbų, buvo ir vokiškas įrašas.

Vėliau įtampa tarp tautinių grupių stiprėjo. Būtent tuo metu lietuviai bandė stiprinti savo kalbos, kaip valstybinės, pozicijas. Protokoliai, įvairūs dokumentai daugiausia buvo rašomi rusų kalba³¹. 1921 m. rugsėjo 6 d. posėdyje tarybos nariai atsisakė svarstyti miesto valdybos darbo ataskaitą, kadangi ji buvo parašyta lietuviškai. Lenkų atstovas reikalavo ją paruošti „vietinėmis“ kalbomis. Vokiečių frakcijos lyderis principingai pareikalavo, kad jei ataskaita bus verčiama į vietines kalbas, ją būtina išversti ir į vokiečių kalbą (mat vietinėmis buvo laikomos tik jidiš ir lenkų). Vėl iškilo diskusija, galiausiai žydu, lenkų ir vokiečių frakcijos susitarė „ekonomijos dėlei“ versti tik į rusų kalbą³².

Ar tikrai vokiečiai buvo dideli rusų kalbos šalininkai? Vienas dokumentas verčia tuo suabejoti. Čia kiek paradoksaliai atrodo antrosios kadencijos miesto tarybos nario, vokiečių sąrašo atstovo Oskaro von Biklerio, vienas iš atsisąstydinimo motyvų – „rusų kalbos, dažnai vartojamos Miesto Taryboje“ nemokėjimas³³. Kažin ar tikrai Valstybės gynėjo padėjėjo pareigas ėjęs vokiečiai nemokėjo rusiškai.

Negalima sutikti su to meto lietuvių spaudoje paplitusia nuomone, jog vokiečiai tarybos posėdžiuose visuomet „eina prieš lietuvius“, paremia kitas tautines mažumas. Būta ir išimčių – kai 1921 metais norėta perrinkti burmistrą, lietuvių, žydu ir vokiečių frakcijos pareiškė nuo balsavimo susilaikančios, vokiečių frakcija parėmė lietuvius kartu išeidama iš salės³⁴.

Dar viena sritis, kuria rūpinosi vokiečių frakcijos nariai – švietimas. 1922 m. vokiečiai turėjo 3 pradžines mokyklas su 9 mokytojais ir 500 mokinių³⁵. Mokyklų pastatų būklė buvo labai prasta, dėl to vokiečiai ne kartą priekaištavo miesto valdybai. Viename savivaldybės tarybos posėdyje R. Kinderis pareiškė, kad „vokiečiai jau seniai nori pastatyti namą mokyklai, bet to padaryti neįstengia, nes miesto valdyba jiems neprijaučia“³⁶. Kitame posėdyje vėlgi prisimintas šis klausimas: perskaitytas griežtas vokiečių partijos Šančių apylinkės narių pro-

²⁹ Kauno žinios, *Vienybė*, 1918 gruodžio 31.

³⁰ Pakvietime vokiečių sąrašo atstovui Heinui atsiprašoma, kad pritrūkus laiko, kreipiamasi rusų kalba, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 5, l. 111.

³¹ P. Janauskas, *Lietuviškasis lūžis (Kalbų varžybos Kauno savivaldybėje 1918–1928 metais)*, *Darbai ir Dienos*, T.34, Kaunas, 2003, p. 35.

³² 1921 IX 6 Kauno miesto tarybos posėdžio protokolas, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 178, l. 28.

³³ 1921 I 19 Oskaro Biklerio raštas Kauno miesto valdybai, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 536, l. 59.

³⁴ 1921 VIII 30 Kauno miesto tarybos posėdžio protokolas, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 178, l. 57.

³⁵ M. Šatas, *Savivaldybių rinkimai*, *Rytas*, 1924, rugsėjo 3 d.

³⁶ 1922 III 16 Kauno miesto tarybos posėdžio protokolas, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 119, l. 75.

testas „prieš miesto valdybos elgimąsi vokiečių mokyklos reikaluose“³⁷. Į tokius kaltinimus burmistras Jonas Vileišis atsakė, jog valdyba vokiečių mokyklomis rūpinasi lygiai kaip ir kitomis (minėtais metais Kaune buvo 24 lietuvių pradinės mokyklos, 11 – lenkų, 9 – žydų ir 2 – rusų³⁸). Mokyklai pastatyti reikėjo daug lėšų. Kita problema – žemė Šančiuose priklausė privačiam savininkui ir miesto savivaldybė neturėjo galimybės ten ką nors statyti.

Po poros metų (1924 m.) Kauno miesto taryba nutarė prie savivaldybės įsteigti fondą pradinėms mokykloms statyti³⁹. Galima teigti, kad vienas iš fondo kūrimo iniciatorių ir projekto rengėjas buvo vokiečių frakcijos lyderis, savivaldybės švietimo komisijos pirmininkas R. Kinderis⁴⁰. Švietimo komisijoje jis dirbo nuo 1922 m., t. y. jos įkūrimo. Tuomet, svarstant komisijos kompetencijos klausimus, Kinderis siūlė, kad visus „sumanymus ir išlaidas“ miesto valdyba galėtų daryti tik komisijai sutikus. Taryba atmetė šį siūlymą, todėl įsiziėdęs Kinderis paliko salę (jam išėjus nebeliko kvorumo ir posėdis turėjo pasibaigti)⁴¹.

1925 metais, Seimui svarstant pradinių mokyklų įstatymo pakeitimą, Kinderio vadovaujama švietimo komisija bandė ginti tautinių mažumų reikalus, reikalaujama Seimo siūlomas pataisas svarstyti ir Kauno miesto taryboje⁴². Be to, dar anksčiau Švietimo komisija reiškėsi gindama tautinių mažumų interesus – ji ne kartą siūlė Kauno pradinių mokyklų iškasbas rašyti tautinių mažumų kalbomis, ne tik lietuvių. Galbūt šie ir kiti faktai apie aktyvią Kinderio veiklą galėjo „užkliūti“ lietuviams. Anot krikščionių demokratų „Ryto“, „mūsų sostinės būsimąją kartą auklėja nelietuviai, kurių idealai dar lig šiol, deja, yra toli gražu ne platinimas dorų piliečių pareigų ir tėvynės meilės“⁴³. 1928 m. Vidaus reikalų ministerijos patarėjo raporte ministrui apie Kauno savivaldybės švietimo skyrių rašoma: „Skyriaus vedėjas yra žinomas vokiečių Kinderis. Čia vyrauja antilietuviška kryptis (...) Lietuviškos mokyklos labai skriaudžiamos, ypač lėšų paskirstymo atžvilgiu“⁴⁴. Reikėtų specialių tyrimų norint išsiaiškinti, ar padėtis iš tikrųjų buvo tokia dramatiška.

Vokiečiai miesto taryboje rūpinosi ir savo prieglaudos išlaikymu. Antai 1922 metais jie prašė paramos vokiečių prieglaudai, kurioje gyveno 50 senių bei 50 vaikų, ir piktinosi, kad žydų prieglaudos gauna proporcingai daugiau pinigų negu vokiečių⁴⁵. Prasidėjo diskusijos. Žydai aiškino, jog jų prieglaudas išlaikyti išeina brangiau, nes reikia gaminti „košerinius“ pietus. Darbininkų

³⁷ 1922 V 31 Kauno miesto tarybos posėdžio protokolas, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 119, l. 106.

³⁸ M. Šatas, Savivaldybių rinkimai, *Rytas*, 1924, rugšėjo 3 d.

³⁹ J. Aničas, *Jonas Vileišis...*, p. 388.

⁴⁰ 1921 IV 14 Kauno miesto tarybos posėdžio protokolas, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 332, l. 25.

⁴¹ 1922 XII 7 Kauno miesto tarybos posėdžio protokolas, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 79, l. 219.

⁴² 1925 V 12 R. Kinderio prašymas Kauno miesto valdybai, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 414, l. 13.

⁴³ M. Šatas, Savivaldybių rinkimai, *Rytas*, 1924, rugšėjo 3 d.

⁴⁴ J. Aničas, *Jonas Vileišis...*, p. 350.

⁴⁵ 1922 II 2 Kauno miesto tarybos posėdžio protokolas, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 119, l. 71.

frakcijos atstovas siūlė prieglaudąs steigti ne kokiai nors tautai, o visai bendruomenei ir t. t. Lietuvių atstovas priminė, kad miesto valdybos išlaikomoje prieglaudoje yra visų tautų elgetų: lietuvių, lenkų ir vokiečių. Anot jo, „vokiečių atstovai per daug nori, (...) miesto elgetyne kiekvienas senis pigiau atsieina“⁴⁶. Po ilgų diskusijų vokiečių prieglauda buvo skirta 67 500 auksinų pašalpa.

Suprantama, kad vokiečiai mieta taryboje rūpinosi ne tik grynai tautiniais reikalais. Jau minėtas Kinderis ne kartą akcentavo miesto ligoninės būtinumą, kėlė miesto ir priemiesčių sutvarkymo problemas ir pan. Vokiečiai dalyvavo įvairiose savivaldybės komisijose. Tiesa, šiame darbe vėlgi aktyviausias buvo Kinderis. Jis dirbo ne tik minėtoje švietimo komisijoje, bet ir „muziejaus reikalų“, biudžeto, etatų, „sąmatos sveikatos reikalams“ ir kitose. Kitų vokiečių atstovų L. Döringo ir F. Kruko pavardės komisijose ir tarybos posėdžių protokoluose aptinkamos daug rečiau. Tiesa, po 1931 m. rinkimų jau ir Kinderis dirbo tik vienoje (savivaldybės kontrolės) komisijoje, nors tuo metu taryboje veikė net 23 komisijos⁴⁷.

Galima pastebėti, kad vokiečių atstovai renkant įvairias savivaldybės komisijas vis primindavo, jog egzistuoja ne tik trys didžiosios frakcijos (lietuvių, lenkų, žydų), bet ir mažesnės, ir reikalavo rinkti atstovus ir iš jų. Taip pat ir miesto valdybos rinkimuose. 1921 m. renkant naują miesto valdybą vokiečiai priekaištavo, kad miesto valdymo teises savinasi tik didžiosios frakcijos ir siūlė, kad valdyboje būtų bent 4 nariai (tąkart išrinkti tik 2)⁴⁸. Matyt, vokiečiams buvo sunku susitaikyti su prarastomis pozicijomis pirmosios miesto tarybos kadencijos metu. Tuomet (1918–1919 m.) Kaunas buvo vienintelis miestas, kuriame vietoje miesto prezidento (burmistro) instituto taryba buvo išsirinkusi prezidiumą. Jį iki 1919 m. birželio 13 d. sudarė 4 atstovai – lietuvis Juozas Vokietaitis, lenkas Mychalas Junovičius, žydas Maksas Soloveičikas ir vokietis Paulas Medemas⁴⁹. Įdomu, kad kiekvienas prezidiumo narys kas savaitę „slenkančiu grafiku“ (rotacijos principu) pirmininkavo miesto valdybos (valdyboje dirbo dar 6 nariai) posėdžiuose, vedė visus reikalus, pasirašinėjo raštus⁵⁰. Taigi vokiečių atstovas užėmė svarbų postą.

Apibendrinant vokiečių tautinės mažumos dalyvavimą Kauno miesto savivaldybėje galima teigti, kad vokiečių elektoratas buvo labai pastovus ir drausmingas, todėl demokratinių rinkimų metu vokiečiams pavykdavo gauti beveik vienodą skaičių mandatų. Vokiečiai aktyviai dalyvaudavo miesto tarybos rinkimuose. Padėtis pasikeitė, 1931 m. įvedus rinkimų cenzus.

Nedidelė vokiečių bendruomenė neturėjo didesnės įtakos miesto tarybo-

⁴⁶ Ten pat.

⁴⁷ 1932 m. savivaldybėje veikusių komisijų sąrašas, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 194, l. 31

⁴⁸ 1921 X 27 Kauno miesto tarybos posėdžio protokolas, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 79, l. 130.

⁴⁹ Informacija apie miesto tarybos prezidiumo ir valdybos sudėtį, *KAA*, f. 219, ap. 1, b. 5, l. 66.

⁵⁰ 1919 II 6 Kauno miesto valdybos prezidiumo nario P. Medemo raštas vidaus reikalų ministrui, *LCAVA*, f. 379, ap.2, b. 81, l. 21.

je, todėl jos siekė blokuodamasi su kitomis mažumomis. Tačiau tautinių mažumų blokas nebuvo monolitinis: atskirais klausimais vokiečiai užimdavo savą poziciją. Vokiečiai laviravo tarp lietuvių frakcijos ir žydų bei lenkų frakcijų, ne visuomet paremdami kitų tautinių mažumų reikalavimus.

Savivaldybės taryboje vokiečių atstovai daugiausia rūpinosi vokiškų mokyklų reikalais, o pirmaisiais savivaldybės veiklos metais kėlė vokiečių kalbos vartojimo savivaldybės taryboje ir viešajame gyvenime klausimą. Telkiant Kauno vokiečius savų interesų sprendimui reikšmingas buvo R. Kinderio, Vokiečių partijos lyderio ir Seimo nario, dalyvavimas Kauno miesto savivaldybės veikloje.

Aistė Morkūnaitė-Lazauskienė

THE GERMANS OF KAUNAS IN
THE CITY COUNCIL IN 1918-1934

Abstract

The article concentrates on the participation of the German population in Kaunas city municipality from 1918 to 1934. During the period of the Lithuanian Independence, the municipality elections in Kaunas were held for 6 times. The Germans did not participate in the last elections in 1934. In total, 44 German citizens were candidates in the municipality elections. Some of them took part in the elections several times. Most of the candidates were clerks, although there were also representatives of other professions such as smith, teacher, engineer, merchant, mechanic, farmer and bank director. Rudolf Kinder, the leader of the German Party of Lithuania, was elected three times as a German representative in the City Council (from 1921 till 1934).

In practice, fractions in the City Council were based on the nationalities, despite the fact that the electoral lists of candidates reflected their professions and included representatives of different nationalities. The Germans had their own list of candidates in the elections of 1918, 1920, 1921 and 1924. After the change in the law of municipality elections in 1931, the Germans formed a joint list with other minorities (Russians and Poles).

According to the official statistics, there were about 3300 Germans in Kaunas city, which amounted to 3,5 % of Kaunas population. However, the Germans claimed that there were at least 5000 of German individuals living in Kaunas. About half of the German voters lived in the Šančiai suburb. Although the German society was small in number, it was very strong, disciplined and formed a very constant electorate.

The Germans reached the height of power in the local government in 1918, when they got 6 places (8,5%) in the Kaunas City Council. This exceptionally large number can be explained by the presence of the German army in Kaunas. The Germans also got one of the four places in the presidium (1918-1919) and shared the chairman duties and responsibilities one week per month.

In the later elections, the Germans got visibly less places (3); however, they tried not to lose their influence in the municipality. The German representatives often re-

minded the City Council that there existed not only the three biggest fractions (Lithuanians, Poles, Jews) and aimed at getting equal rights with the Poles and Jews.

The most important question that the Germans raised in the City Council was the use of the German language. They actively discussed the problems of the primary education. The Germans were also members of several municipality committees.

Gauta: 2007 03 05

Parengta: 2007 04 04

Priedai

Vokiečių kandidatų į Kauno miesto tarybą sąrašai

1918 m.

Jungtinis vokiečių demokratų sąrašas Nr. 7

Kandidatenliste „der vereinigten deutschen Demokraten“ zur Wahl in die Kownoer Stadtverwaltung“

1. Medem Paul	8. Schön Theodor	15. Kruck Franz
2. Pluskat Otto	9. Günther Leopold	16. Patt Adolf
3. Tilmans Richard	10. v. Henke Clemens	17. Herrmann Gustav
4. Hein Edvin	11. Schukowski Adolf	18. Hirsch Wilhelm
5. Lorenz Woldemar	12. Rohts Konstantin	19. Grübner Julius
6. Dr. Lange Johan	13. Schobstat Martin	20. Döring Ludwig
7. Ernst Georg	14. v. Büchler Siegfried	21. Robert Friedrich

KAA. F. 219, ap. 1, b. 1, l. 5

1920 m.

Vokiečių partijos kandidatų sąrašas

Kandidatenliste der Abgeordneten der Kownoer Stadtduma von der Deutschen Partei Litauens

	Vor- und-Zuname	Alter	Adresse
1.	Oskar von Büchler	43	Mickewiczstr. 22
2.	Edwin Hein	29	Čiurlionės g. 11
3.	Johann Lange	64	Keistutis str. 21
4.	Karl Gilde	54	Schanzen, Magazinstr. 1
5.	Ludwig Doering	32	Gr. Hospital str. 8
6.	Theodor Schön		Waldstr. 3
7.	August Steinmetz	42	Laisvės Al. 15
8.	Friedrich Stangenberg	57	Deutchestr. 7
9.	Friedrich Robert	50	Schmaler Durchgang

KAA. F. 219, ap. 1, b. 78, l. 222;

1921 m.

Vokiečių partijos kandidatų sąrašas

Nr.	Pavardė ir vardas	Amžius	Užsiėmimas	Gyv. vieta
1.	Kinderis Rudolfas	39	Valdininkas	Gardino g. 63
2.	Krukas Vilgelmas	43	Valdininkas	Tauchero g. 8
3.	Deringas Liudvygas	32	Mechanikas	Didž. ligon. g. 38
4.	Krukas Franas	37	Valdininkas	Tauchero g. 1
5.	Gribneras Julius	31	Šaltkalvis	Vokiečių g. 13
6.	Gilde Karlas	55	Mokytojas	Magazino g. 1
7.	Hessas Pranas	54	Valdininkas	Trakų g. 18
8.	Lange Arturas	37	Inžinierius	Kęstučio g. 21
9.	Frenkelis Ottas	29	Valdininkas	Žydų g. 3
10.	Petrukaitis Gustavas	31	Karo valdininkas	M. ligon. g. 1
11.	Maurušaitis Ludvigas	47	Karo valdininkas	M. ligon. g. 1
12.	Raušas Ludvigas	27	Valdininkas	Senatorių g. 6
13.	Švarcas Alexandras	37	Šaltkalvis	Žydų g. 5
14.	Pošekarnis Ignac	50	Raštvedys	Didžioji g. 37
15.	Germanas Gustavas		Valdininkas	Grena g. 15
16.	Šneideris A.	62	Ūkininkas	Mickevičiaus g. 22
17.	Hessas Ferdinandas	47	Šaltkalvis	Gaisrių g. 13
18.	Šalhameris Teodoras		Valdininkas	Mickevičiaus g. 22
19.	Amboldas Henrikas	54	Šaltkalvis	M. ligon. g. 26
20.	Veizė Otto	56	Pirklys	Elisabet g. 121

K44. F. 219, ap. 1, b. 127, l. 269.

1924 m.

Lietuvos vokiečių sąrašas

Nr.	Pavardė ir vardas	Amžius	Užsiėmimas	Gyv. vieta
1.	Kinderis Rudolfas	42	Valdininkas	Gardino g. 67
2.	Krukas Vilhelmas	45	Valdininkas	Šančiai, Mažeikių g. 1
3.	Deringas Liudvikas	35	Mechanikas	Uosto krantas 8
4.	Lange Arturas	40	Direktorius	Kęstučio g. 21
5.	Krukas Pranas	40	Valdininkas	Šančiai, Mažeikių g. 1
6.	Gesas Pranas	57	Valdininkas	Trakų g. 18
7.	Ginteris Leopoldas (išbrauktas)	35	Valdininkas	Šančiai, Tilkos g. 12
8.	Maurušaitis Liudvikas	50	Valdininkas	Bravoro g. 1
9.	Gilde Karolis	58	Mokytojas	Šančiai, Sandėlių g. 1
10.	Vegneris Aleksandras	57	Šaltkalvis	Gedimino g. 4
11.	Maurušaitis Albertas	45	Šaltkalvis	Aleksotas, Minkauskio g. 46
12.	Melišauskas Vilhelmas	55	Šaltkalvis	Šančiai, Estų g. 7
13.	Gribneris Julius	33	Šaltkalvis	Šančiai, Linų g. 13

KAA. F. 219, ap. 1, b. 372, l. 53.

1931 m.

Vokiečiai, kandidatavę bendrame lenkų, vokiečių ir rusų sąraše

Nr.	Pavardė ir vardas	Užsiėmimas	Gyv. vieta	Gavo balsų
1.	Kinderis Rudolfas	Buv. Seimo narys	Gardino g. 63	2989
2.	Rogalis Augustas	Banko direktorius	Gedimino g. 32	2997
3.	Šulcas Oskaras	Pirklys	Šančiai, Norvegų g. 5	2947
4.	Deringas Liudvikas	Mechanikas	Karmelitų g. 8	2864
5.	Mazurkevičius Edvardas	Namų savininkas	Linksmakalnio g. 8	2903
6.	Šteinmecas Augustas	Valdininkas	Laisvės al. 15	2510

Pagal: KAA. F. 219, ap. 1, b. 749, l. 9; Zentralausschuss der Partei der Deutschen Litauens. Wahlaussichten. *Deutsche Nachrichten für Litauen*, 1931 05 24.

1 Priedas

Vokiečių partijos kandidatų į Kauno miesto tarybą sąrašo rėmėjai. 1921 m. KAA. F. 219. Ap.1. B. 127. L.269.

Parasų sąrašas

eilės nr.	Pavarde ir vardas	Parasas	visiemi- mas	gyv. vieta
1	Kerasas Karolas	K. Kerasas	Valdainys	Laurv. 10/49
2	Vegneras Aleksandras	A. Vegneris	Šuabrininkas	Jeduvos 4.
3	Štummoras Leopoldas	L. Štummora	Porbūrninkas	Švilino 8.
4	Kuramas Gustavas	G. Kuramas	Talbininkas	Švilino 48.
5	Bornauas Leopoldas	L. Bornauas	Kalbininkas, Pulp.	Kalies gr. 7.
6	L. Schmittas Leopoldas	L. Schmittas	Talbininkas	Švilino 5.
7	Štumpferas Julius	J. Štumpferas	Teknikas	Ferico 12/1
8	Štostas Andrius	A. Štostas	Talbininkas	Švilino 23.
9	Raumgartnė Ema	E. Raumgartnė	Švilininkas	Švilino 20.
10	Kuhtaras Karolas	K. Kuhtaras	Talbininkas	D. Kogonin 6.
11	Štelas Luozas	L. Štelas	Šuabrininkas	Jeduvos 4.
12	Judachnė Emlė	E. Judachnė	Švilininkas	Švilino 19.
13	Jägerienė Ema	E. Jägerienė	"	Tolvanos 4.
14	Judechnė Ona	O. Judechnė	"	" 8.
15	Kriščiūnas Petardas	P. Kriščiūnas	Švilininkas	" 7.
16	Kimbergas Artūras	A. Kimbergas	Talbininkas	Verbrad 5.
17	Dalinas Lomuanas	L. Dalinas	Porbūrninkas	Švilino 5.
18	Venkštė Leopoldas	L. Venkštė	"	Švilino 14.
19	Freidankas Vilnis	V. Freidankas	Ferico	Švilino 15.
20	Kriščiūnas Adolfas	A. Kriščiūnas	"	Švilino 14.
21	Švilinas Jankas	J. Švilinas	Švilininkas	" 26.
22	Švilinas Julius	J. Švilinas	Švilininkas	Švilino 2.
23	Frankštė Frida	F. Frankštė	Švilininkas	Švilino 3.
24	Švilinas Olyga	O. Švilinas	Talbininkas	Švilino 21.
25	Kumpštė Kuznelas	K. Kumpštė	Švilininkas	Jeduvos 4.
26	Švilinas Frida	F. Švilinas	Talbininkas	Gardos 63.

2 Priedas

Vokiečių partijos rinkiminių skelbimas
savaitraštyje Deutsche Nachrichten für Litauen, 1931 06 14.

Deutsche

Wählt nur die Kandidaten der Liste 17
das heisst die Nummern

304 - 327

Warum? Weil sie uns einen Erfolg sichert!

An Montag den 15-ten Juni finden die Wahlen in die Kauner Stadtverordnetenversammlung statt.

Ogleich die grössern Parteien erklärt haben die Wahlen nicht mitmachen zu wollen, so sind immer noch 17 Kandidatenlisten aufgestellt worden, im ganzen mit 538 Kandidaten!

Jeder Wahlberechtigte erhält daher 538 Wahlzettel, aus denen er die 24 richtigen herausuchen muss: eine schöne, Aufgabe nicht wahr!

Vielsagend ist der Umstand, dass sich alle litauischen Listen — 12 an der Zahl — zu einem einzigen Block verbunden haben. Diesem gegenüber stehen die völkischen Minderheiten und die Hausbesitzer mit ihren eigenen Listen.

Die Liste der Hausbesitzer hat ausser einigen Litauern, Russen und einem Deutschen — Herrn Fleck aus Schanzen — nur Juden mit Herrn Chodos an der Spitze!

Es ist mehr als sicher, dass die Hausbesitzerliste keinen Erfolg haben wird, bei einer Lage, wo die Litauer und die Minderheiten einander geschlossen gegenüber stehen. Denn in der Tat, welcher bewusste Litauer wird seine Stimme für diese Hausbesitzerliste abgeben wollen, wo er in seinen blockierten Listen hunderte von Hausbesitzern findet? Oder aber, welcher bewusste Jude, Pole, Russe oder Deutscher wird für diese Liste stimmen, wo auch er in seinen Listen genügend Hausbesitzer hat?

Es ist natürlich nicht ausgeschlossen, dass auch die Hausbesitzerliste eine Zahl von Stimmen erhält; diese werden aber kaum genügen auch nur einen Kandidaten durchzubringen; dabei wird sie aber den Listen der Minderheiten oder der Listen der Litauer Stimmen entziehen.

Nach alle dem, haben die Deutschen nur dann Aussicht Deutsche in die Stadtverordnetenversammlung zu bringen, wenn sie geschlossen für die siebzehnte Liste stimmen:

ein bewusster Deutscher wird eben nur die
Kandidaten dieser Liste

304 - 327 wählen!

**Der Zentralausschuss der Partei
der Deutschen Litauens.**